De ‘vrede’ van München beoordeeld door Britse conservatieve staatslieden

Anthony Eden, Richard Law, Winston Churchill en Harold Nicolson

bron
Anthony Eden, Richard Law, Winston Churchill en Harold Nicolson, *De ‘vrede’ van München beoordeeld door Britse conservatieve staatslieden*. [Vertaald door J.F. Niermeyer]. Van Gorcum & Comp., Assen 1938

Zie voor verantwoording: https://www.dbnl.org/tekst/_waa002vred01_01/colofon.php

Let op: boeken en tijdschriftjaargangen die korter dan 140 jaar geleden verschenen zijn, kunnen auteursrechtelijk beschermd zijn. Welke vormen van gebruik zijn toegestaan voor dit werk of delen ervan, lees je in de gebruiksvoorwaarden.

dbnl digitale bibliotheek voor de Nederlandse letteren i.s.m. Stichting Menno ter Braak

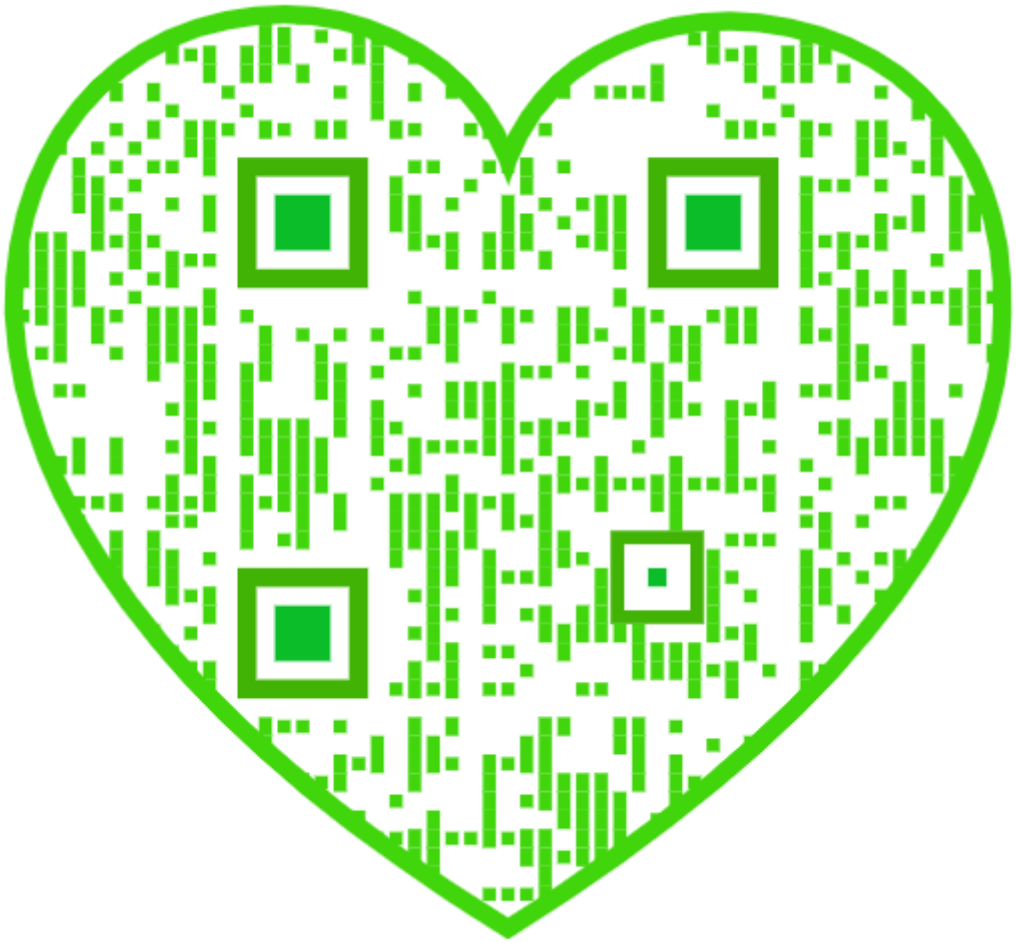

[De ‘vrede’ van München]

Met een enkel woord zij de bedoeling van deze publicatie aangegeven. Het Comité van Waakzaamheid stelt zich ten doel op te komen voor de geestelijke vrijheid en de democratie *in Nederland*. Heeft het zich te bemoeien met wat geschied is in een ver land, in Tsjecho-Slowakijë? Wij antwoorden: ja. Zo er ooit een tijd was, waarin men leerde beseffen dat de volken van Europa niet op zich zelf staan, maar dat het lot van elk hunner samenhangt met dat der overigen, dan is het wel de onze. Men heeft het van Duitse zijde voorgesteld alsof de Sudetenduitse kwestie een plaatselijke, een binnenlandse aangelegenheid was. Maar is niet het lot van Tsjecho-Slowakijë slechts een, weliswaar bijzonder drastische, manifestatie van een proces, dat zich op steeds meer plaatsen in Europa openbaart, waarvan wij slechts Spanje en Oostenrijk behoeven te noemen? En behoort het nationaalsocialisme in Nederland niet in deze zelfde samenhang thuis? Wij mogen daarvoor de ogen niet sluiten. Het ware een fatale illusie, te menen, dat de vrijheid in Nederland zou kunnen blijven bestaan als een eiland te midden van een oceaan van tyrannie.

Bij deze algemene reden voegt zich een bijzondere. Het aangeduide proces kenmerkt zich daardoor, dat de overvalling van buiten-af telkens wordt voorafgegaan door een ondermijning van binnen-uit. Het is niet alleen geweld of dreiging met geweld, waarmee resultaten bereikt worden; daarnaast speelt een essentiële rol de propaganda. Deze wordt gevoerd met een dusdanige intensiteit, dat zij ook in het buitenland doordringt en zelfs de schijnbaar neutrale pers ten dele aan haar invloed niet ontkomt. Daardoor

wordt de vorming van een juist oordeel bemoeilijkt, te meer, doordat sommige regeringen van democratische landen er geen belang bij hebben de feiten recht te zetten, aangezien zij tot op zekere hoogte aan het gebeurde medeplichtig zijn geworden. Het zijn dus de omstandigheden zelf, die ons ertoe nopen het hier behandelde onderwerp aan te vatten. Want wij achten het van groot gewicht voor de zaak der democratie, ook in Nederland, dat een juist inzicht verbreid wordt in hetgeen in September 1938 feitelijk geschied is, en zien het als onze taak daartoe naar vermogen bij te dragen.

Wij hebben gemeend dit het best te kunnen doen, niet door een eigen mening te formuleren, doch door het oordeel weer te geven, dat vier Britse conservatieve staatslieden over de ‘vrede’ van München geveld hebben. Deze brochure bestaat uit grote fragmenten van redevoeringen, in het Britse Lagerhuis tijdens het debat over de buitenlandse politiek in zake de Tsjecho-Slowaakse kwestie gehouden op 3 en 5 October 1938 door den oud-minister van Buitenlandse Zaken Anthony Eden, door Richard Law, een zoon van den bekenden staatsman Bonar Law, door Winston Churchill, omtrent wien wij slechts in herinnering brengen, dat hij behalve politicus ook geschiedschrijver is, en door Harold Nicolson, jarenlang functionaris in de diplomatieke dienst en het Foreign Office. De drie eerstgenoemden zijn leden der Conservatieve Partij; Nicolson behoort tot de met de conservatieve regering zeer nauw verbonden National Labour Party. Wij hadden daaraan nog kunnen toevoegen de rede van de aftredenden minister van Marine, Duff Cooper, doch het feit, dat deze vrij uitvoerig in de Nederlandse dagbladen is weergegeven, en plaatsgebrek hebben ons daarvan doen afzien. Zonder aan de kracht der argumenten van de leden der oppositie,

van Attlee of Morrison, tekort te willen doen, geloven wij, dat de lezer aan het oordeel dezer conservatieven in dit geval een bijzonder gezag niet zal willen ontzeggen. Immers hen heeft men verweten, dat zij door hun woorden hun eigen partij schade berokkenden; in geen geval kan men dus hen ervan verdenken, dat hun oordeel door partijzucht beïnvloed zou zijn.

Nog één opmerking is noodzakelijk. Deze redevoeringen hebben, voorzover zij de vraag stellen wat er thans te doen valt, veelal de strekking een krachtige bewapeningsuitbreiding aan te bevelen - een aanbeveling waaraan inmiddels op grote schaal gevolg wordt gegeven. Het spreekt vanzelf, dat het niet onze bedoeling kan zijn deze eisen tot de onze te maken, of het nu Nederland of Engeland betreft. Het ligt geenszins op onze weg tegenover zulke vragen stelling te nemen. Wij kunnen slechts constateren, dat blijkbaar de gevolgde gedragslijn tot geen vermindering der gevaren geleid heeft.

De opzet van deze brochure danken wij aan een suggestie van den Heer F.J.W. Drion te 's-Gravenhage. Voor de vertaling is dr J.F. Niermeyer verantwoordelijk. Zij berust op de tekst in: Parliamentary Debates, House of Commons, Official Report, volume 339, nos. 161-164 (3-6 Oct. 1938). Enkele beleefdheidsphrasen en interrupties zijn weggelaten.

Het Bestuur van het Comité van Waakzaamheid.

Anthony Eden.

Over het Sudetenduitse vraagstuk zou ik enkele opmerkingen willen maken, en ik veroorloof mij dit slechts omdat ik zelf vroeger in het ministerie van Buitenlandse Zaken daarmee te maken had. De Sudetenduitsers hadden een grief. Daar is geen twijfel aan. Maar het was een grief wegens discriminatie, zelfs ernstige discriminatie, veeleer dan wegens onderdrukking. Dat is overduidelijk uiteengezet in de brief van Lord Runciman zelf in het witboek. Als minderheid hadden zij in de jaren na de oorlog te lijden, maar waar is een minderheid in Midden- of Oost-Europa die geen reden tot klagen heeft? Het is van groot belang dat wij in dit opzicht rechtvaardig zijn. Ik beweer dat geen enkele Duitse minderheid elders, in Midden- of Oost-Europa, thans voorrechten geniet gelijk aan die de Sudetenduitsers genoten hebben. Ik wil een voorbeeld geven. In de afgelopen winter kwam een minderhedenverdrag tot stand tussen Polen en Duitsland; het werd toegejuicht, en terecht toegejuicht, door de pers van beide landen. Welnu, de voorwaarden van dat verdrag boden de Duitse minderheid in Polen geringere rechten dan die de Sudetenduitsers altijd genoten hebben.

Had niet de Tsjechische regering in het licht hiervan reden te vinden, dat zij het aldoor was in de laatste maanden, aan wie verzocht werd alle concessies te doen, en dat haar houding maar heel weinig erkenning heeft gevonden? Bovendien, is er iemand in dit Huis die zou willen ontkennen dat de grieven van de Sudetenduitsers, hoe gegrond ook, niet op rechtvaardige wijze opgelost konden worden?

Lord Runciman had zo goed als een overeenstemming bereikt. Het plan, dat dr Benesj op zijn advies voorstelde, bekend als het Vierde Plan, was een wezenlijke stap vooruit vergeleken bij alle voorgangers. Het zou de Sudetenduitsers de positie van een bevoorrechte minderheid in heel Europa gegeven hebben. Dat plan is niet van binnen-uit vernield; van buiten-af is er het veto over uitgesproken. De Engels-Franse voorstellen, wat we er ook verder van mogen denken, boden meer dan volledige voldoening aan de eisen van de Sudetenduitsers. Die voorstellen bevatten nog verder gaande concessies. Niemand zou, geloof ik, willen beweren dat die voorstellen rechtvaardig waren. Een oorlog is afgewend, en de wereld is daarvoor onmetelijk dankbaar; maar laat men bedenken dat oorlog werd afgewend, niet op onze kosten of op die van een andere grote mogendheid, maar ten koste van ernstig onrecht jegens een kleine en bevriende natie gepleegd. Tsjecho-Slowakijë werd niet eens gehoord om zich te verdedigen.

Alle gebieden met ook maar een geringe meerderheid van Sudetenduitsers zullen worden overgedragen aan de heerschappij van het tegenwoordige Duitse bewind. Maar zijn wij er wel zeker van dat deze mensen verlangen aldus te worden overgedragen? Die zekerheid kunnen wij niet hebben. De bevolking in grote delen van die gebieden zal niet geraadpleegd worden. Het Huis beschouwe voor een ogenblik de bestanddelen waaruit de Sudetenduitsers bestaan. Daar zijn de sociaal-democraten, daar zijn de Joden, en andere elementen. Heeft het Huis kennis genomen van de deputatie van enige der beroemdste Boheemse families, die kort geleden dr Benesj bezochten om hem de verzekering te geven van hun loyaliteit jegens de Tsjecho-Slowaakse staat? Deze dingen zijn veel-

betekenend, en het valt niet te betwijfelen dat er onder de Sudetenduitsers een aanzienlijke minderheid is, die geen vereniging met het Rijk wenst. Daarom geloof ik dat wij allen, hoezeer ook met tegenzin, moeten toegeven dat de voorstellen van München, wat ze overigens ook mogen behelzen, geen zelfbeschikking betekenen. Toch zijn ze aanvaard door de Tsjechische regering - aanvaard onder zware druk. Er zullen slechts weinigen onder ons zijn die, hoezeer wij ons ook verlicht mogen gevoelen, niet tevens een gevoel van vernedering hadden toen zij deze voorstellen lazen. Stellig - en hier zou ik een beroep willen doen op de regering - is de tijd voor de uitvoering van deze voorstellen verschrikkelijk kort. Denk U eens de positie in van een Tsjech, Sudetenduitser of Jood in een van deze vier gebieden, of in het vijfde gebied, waarvan de grenzen nu nog onbekend zijn. Vandaag is het 3 October. De laatste dag waarop ze moeten zien weg te komen is de 10e, en niemand kent nog de vast te stellen grenzen.... Ook al zou ik het recht behouden later te opteren, liever zou ik toch het zekere voor het onzekere nemen... Ik geloof - de regering weet dit veel beter dan ik - dat wat daar thans gebeurt, iets is als een panische vlucht van deze ongelukkige mensen, weg van een regime dat zij vrezen....

Het Huis zal het zeker met mij eens zijn dat het buitenlands beleid van Groot-Brittannië niet onbepaald kan worden voortgezet op de basis van ‘Je geld of je leven’. Opeenvolgende overgaven brengen slechts opeenvolgende vernederingen, en die, op hun beurt, weer vernederender eisen. Wij hebben zo juist zeer zeker ernstige gevaren gelopen. Hoe ook de onmiddellijke kwesties zijn opgelost, geen lid van dit Huis kan de dreigende gevaren betwijfelen die nog voor ons in uitzicht zijn. Men kan die niet bezweren

met woorden van goede wil; men kan daaraan zelfs niet het hoofd bieden met onderhandelingen, hoe oprecht ook gemeend en hoe goed gevoerd. Wanneer men ze het hoofd wil bieden en ze te boven komen, dan kan dat alleen zijn door een herleving van ons nationaal besef, door een besliste poging om een buitenlandse politiek te voeren waarin de natie eensgezind kan zijn - ik ben overtuigd dat zulk een politiek te vinden is - en door een veel grotere nationale krachtsinspanning op het terrein der defensie dan al wat tot nu toe in dit opzicht ondernomen is. Wanneer het ooit tijd is voor een oproep tot een eendrachtige inspanning door een eendrachtige natie, dan is het mijn overtuiging dat het nu de tijd daarvoor is. Indien zulk een poging gedaan werd, dan zouden wij, geloof ik, de vrede kunnen redden niet alleen voor deze en de volgende maand, maar voor onze hele generatie.

Richard Law.

Wij moeten, zegt men, deze overeenkomst van München begroeten als een triomf voor de vrede en het recht, als een triomf van de rede over het geweld. Is het zulk een triomf? Ik vraag mij af wat elk van ons gedacht zou hebben, indien wij, toen we eind Juli op reces gingen, geweten hadden dat wij zouden terugkeren om zo een verdrag te bekrachtigen. Ik vraag mij af wat ieder van ons gedacht zou hebben, als wij geweten hadden dat wij binnen twee maanden Duitsland, het Duitsland van Hitler, onder de druk van onafgebroken geweld, zouden gemaakt hebben tot de overheersende mogendheid in Europa, en dat in naam van niets meer of minder dan het ‘zelfbeschikkingsrecht’; en verder, dat wij ertoe in staat zouden zijn

dit als een triomf te beschouwen. Het moge onvermijdelijk zijn geweest, het moge het beste zijn geweest dat men in de gegeven omstandigheden doen kon, maar het schijnt mij een heel zonderling soort van triomf toe.

Ik geloof dat er heel wat verwarring heerst, niet alleen bij de openbare mening, maar ook, wanneer ik het met eerbied zeggen mag, bij sommige leden van dit Huis, aangaande enige der kwesties waar het in dezen om ging. Met name geloof ik dat er heel wat verwarring heerst ten aanzien van de kwestie van het zelfbeschikkingsrecht. Meerdere afgevaardigden hebben heden betoogd dat het hier een zuiver geval van zelfbeschikking gold, dat de Sudetenduitsers een verongelijkte minderheid waren, en dat de kwestie waarvoor wij stonden deze was: of wij deze verongelijkte minderheid zouden beletten, niet alleen haar bestemming te volgen, zoals ze gedaan heeft, maar haar liefste wens vervuld te zien. Kan iemand van ons geloven dat het in dit geval werkelijk om zelfbeschikkingsrecht ging, en dat dit recht ook maar iets te maken had met de politiek van Hitler? Zijn wij zo kort van geheugen, dat wij nu al vergeten zijn hoe Hitler, precies zoals hij verleden week voorstelde Tsjecho-Slowakijë binnen te rukken om er een volksstemming te houden, zes maanden geleden Oostenrijk binnenrukte om te zorgen dat er geen volksstemming gehouden werd? Kunnen wij werkelijk menen dat 3½ millioen Sudetenduitsers verlangend waren of ooit verlangend geweest zijn om zich te plaatsen onder dit onmenselijke nazi-systeem? Wij weten dat een geweldig aantal van hen daar in het minst niet naar verlangd heeft, en, mij dunkt, ons gezond verstand moet ons zeggen, dat het moeilijk moet zijn waar dan ook 3½ millioen mensen te vinden die ervoor zouden voelen zich in zulke omstandigheden te plaatsen.

Het is volkomen waar dat Lord Runciman uitdrukkelijk de vereniging van deze gebieden met het Duitse Rijk aanbeveelt; ik heb zijn brief zo nauwgezet mogelijk bestudeerd, en het is duidelijk dat hij inderdaad de zaak der Sudetenduitsers sterk acht. Maar het is even duidelijk, dat hij de vereniging van deze gebieden met het Rijk aanbeveelt, niet op grond van het zelfbeschikkingsrecht, maar omdat naar zijn mening de toepassing van macht, agitatie, propaganda en geweld iedere andere oplossing onmogelijk had gemaakt. De Premier heeft ons meer dan eens gewaarschuwd tegen leuzen, leuzen zoals ‘collectieve veiligheid’. ‘Zelfbeschikkingsrecht’ is evenzo een leuze, en in dit verband acht ik het een leuze van een uitzonderlijk weerzinwekkende schijnheiligheid.

Men zegt ons dat wij een ‘vrede met ere’, dat wij ‘vrede voor lange tijd’ hebben verkregen. Ik moet zeggen dat ik daarvoor gaarne zeer goede bewijzen zou willen zien. Welke zijn die bewijzen? In de eerste plaats is er een plechtige en ernstige verzekering van Hitler, dat zijn territoriale verlangens in Europa bevredigd zijn. Het is onnodig er nader op in te gaan, maar wij hebben die plechtige en ernstige verzekering in de laatste paar jaren verscheidene malen gehoord, en ik zie niet in waarom wij geneigd zouden moeten zijn er ditmaal meer betekenis aan te hechten dan zij vroeger bleek te bezitten. Er is bovendien dit vredesverdrag met de handtekening van Hitler eronder... Ik zie niet in dat dit een erg stevig fundament is om er onze hoop op een groot nieuw tijdperk van vrede en geluk voor de mensheid op te bouwen. Om dat te geloven, zouden we een stelling moeten aanvaarden, die voor mij althans volstrekt onaannemelijk is, de stelling namelijk, dat die mannen, die aan de macht zijn gekomen door geweld en bedrog, die zich in de macht hebben

gehandhaafd door geweld en bedrog, die hun grootste overwinning hebben behaald door geweld en bedrog, dat die mannen plotseling ervan overtuigd zijn geworden door de magnetische blik van den Premier (het kan alleen maar zijn blik geweest zijn, want het gesprek werd gevoerd met behulp van een tolk) dat geweld en bedrog niet lonend zijn. In deze stelling geloven de Premier en de Regering, en ik mag wel zeggen, ook het Lagerhuis gelooft erin, maar ik persoonlijk kan er niet veel waarde aan hechten.

Er is geen twijfel aan Hitlers vriendschap voor ons land. Klaarblijkelijk is zij de kern van zijn buitenlandse politiek, zoals zij van begin af geweest is. Maar ik vraag mij af of het Engelse volk de vriendschap, niet van Duitsland - die stelt het zeer op prijs - maar van de nazi-machthebbers van Duitsland zo hogelijk op prijs stelt als Hitler doet. Er is, geloof ik, een ontzaglijk aantal mensen die de nazi-regering in Duitsland beschouwen als de meest meedogenloze, de wreedste, de onmenselijkste tyrannie die de wereld ooit aanschouwd heeft; en dat is de firma waarmee ons land zich geassocieerd heeft als jongste firmant!

Ik vraag mij af wat het volgende stadium zal wezen. Duitsland heeft nu Europa in bezit, en het schijnt mij haast ondenkbaar dat het niet ook zijn koloniale rijk binnen een heel kort tijdsverloop zal krijgen. Ik kan mij niet voorstellen op grond van welk beginsel van rede of rechtvaardigheid wij tegen Duitsland zouden kunnen zeggen, als het zover is: ‘Het is best dat ge Tsjecho-Slowakijë hebt, maar ge kunt niets krijgen dat ons toebehoort.’ Het zal zijn koloniën krijgen, en dan zal de volgende stap, dunkt mij, zijn dat Hitler zich tot onzen Premier begeeft en hem erop wijst dat de verantwoordelijkheden van de Duitse regering een herziening van het Engels-Duitse vlootverdrag noodzakelijk maken. Ik vraag mij af wat wij dan zullen doen.

Zullen wij dan gaan vechten, zonder een bondgenoot, tegen de machtigste militaire dictatuur die de wereld ooit gekend heeft? Dat denk ik niet. Ik denk dat dat een nieuwe ‘triomf’ van onderhandelingen zal zijn, en dat Engeland en het Britse Rijk te gronde zullen gaan, en ik denk dat dat wel eens eerder kan gebeuren dan sommigen van ons menen.

Winston Churchill.

Ik wil beginnen met het impopulairste en onaangenaamste van wat ik te zeggen heb. Ik wil beginnen met te zeggen wat iedereen liever zou willen voorbijgaan of vergeten, maar wat niettemin geconstateerd moet worden, namelijk dat wij een volstrekte en door niets vergoede nederlaag hebben geleden, en dat Frankrijk er nog erger aan toe is dan wij.... Het uiterste wat de Premier heeft kunnen verkrijgen - met al die ontzaglijke moeite die hij zich getroost heeft, met die ganse krachtsinspanning en mobilisatie die in ons land plaats vond, en met al die angst en zorg die wij hebben doorgemaakt - dat uiterste wat hij heeft kunnen winnen voor Tsjecho-Slowakijë en in de kwestie waar het om ging, was, dat de Duitse dictator, in plaats van zijn maaltijd van de tafel weg te grissen, zich ermee heeft vergenoegd hem gang voor gang opgediend te krijgen.

De Minister van Financiën heeft gezegd dat het voor het eerst was, dat men Hitler ertoe gekregen had enigermate te retireren. Wij moeten waarlijk geen tijd verkwisten aan het verschil tussen de toestand die bereikt werd in Berchtesgaden, in Godesberg en in München. Die kan men heel eenvoudig samenvatten, als het mij vergund wordt mijn beeld wat te variëren. Men eiste 10 gulden met het

pistool op de borst. Toen men die had, eiste men 20 gulden met het pistool op de borst. Ten slotte nam de dictator er genoegen mee *ƒ* 19.95 te aanvaarden en de rest in beloften van welwillendheid in de toekomst....

Niemand is een zo vastbesloten en onbuigzaam strijder voor de vrede geweest als de Premier. Dat weet ieder. Nooit is er zulk een intensieve en onverschrokken wil geweest om de vrede te handhaven en te beveiligen. Dat is volkomen waar. Evenwel is het mij niet geheel duidelijk waarom er zoveel gevaar bestond dat Groot-Brittannië of Frankrijk gewikkeld zouden worden in een oorlog met Duitsland op dat ogenblik, wanneer zij inderdaad aldoor al bereid waren Tsjecho-Slowakijë op te offeren. Op de voorwaarden, die de Premier heeft meegebracht, had men het, dunkt mij, gemakkelijk eens kunnen worden door middel van de gewone diplomatieke kanalen gedurende de zomer, wanneer dan ook. En ik zou willen zeggen dat ik geloof dat de Tsjechen, als zij aan zich zelf waren overgelaten en hun verteld was dat ze geen hulp zouden krijgen van de Westerse mogendheden, in staat waren geweest betere voorwaarden te verkrijgen dan ze nu gekregen hebben - die hadden haast niet erger kunnen zijn - na al deze ontzettende opschudding.

Er kan nooit absolute zekerheid bestaan dat er gevochten zal worden, wanneer een partij besloten is volledig toe te geven. Wanneer men de voorwaarden van München leest, wanneer men ziet wat er in Tsjecho-Slowakijë van uur tot uur gebeurt, wanneer men zeker is van de goedkeuring of liever gezegd van het zich-erbij-neerleggen van het Parlement, wanneer de Minister van Financiën een rede houdt die in elk geval zeer krachtig en overtuigend poogt waar te maken dat het, alles welbeschouwd, niet alleen onvermijdelijk maar rechtvaardig was - als wij dat alles

zien, en iedereen aan deze zijde van het Huis, met inbegrip van vele leden der Conservatieve Partij, die waakzame en zorgzame bewakers van het nationaal welzijn zijn, is er zeker van dat er niets op het spel stond dat ons levensbelang raakte, dan komt het mij voor dat men vragen moet: waar diende dan al die drukte en narigheid toe?...

Hitlers overwinning is, gelijk zovele van de beroemde worstelingen die het wereldlot bepaald hebben, met een haarbreedte behaald. Na de verovering van Oostenrijk in Maart hebben wij dit vraagstuk in onze debatten behandeld. Ik veroorloofde mij een beroep te doen op de regering om iets verder te gaan dan de Premier ging, en een belofte te geven dat zij samen met Frankrijk en andere mogendheden de veiligheid van Tsjecho-Slowakijë zou garanderen, terwijl intussen het Sudeten-Duitse vraagstuk onderzocht zou worden door een Volkenbondscommissie of een ander onpartijdig lichaam, en ik geloof nog dat, wanneer die gedragslijn gevolgd was, de gebeurtenissen niet tot deze rampzalige toestand geleid zouden hebben...

Frankrijk en Groot-Brittannië samen zouden, vooral wanneer zij in nauw contact met Rusland gebleven waren, wat nu zeker niet gebeurd is, in staat geweest zijn in die dagen in de zomer, toen ze er het prestige toe hadden, vele van de kleine landen van Europa te beïnvloeden, en ik geloof met name dat ze de houding van Polen hadden kunnen beheersen. Zulk een combinatie, voorbereid in een tijd toen de Duitse dictator zich nog niet stellig en onherroepelijk had vastgelegd op zijn nieuwe avontuur, zou, geloof ik, al die krachten in Duitsland gesterkt hebben die zich verzetten tegen deze onderneming, dit nieuwe plan. Dat waren uiteenlopende krachten: die van militaire aard, welke verklaarden dat Duitsland niet gereed was om een wereldoorlog te ondernemen; en dan die hele massa van

gematigde stemming bij het volk, dat de oorlog vreesde, en waarvan sommige elementen nog steeds enige invloed op de regering hebben. Zulk een haddelwijze zou sterkte gegeven hebben aan al dat intense verlangen naar vrede, dat de hulpeloze Duitse massa's delen met hun Britse en Franse medemensen, en dat een hartstochtelijke, voor deze ene keer toegestane uiting vond in de vreugdevolle manifestaties waarmee de Premier in München is gehuldigd.

Al die krachten, gevoegd bij de overige afschrikwekkende werkingen, welke combinaties van staten, grote en kleine, klaar om op te komen voor het recht en voor de ordelijke wegneming van grieven, zouden hebben uitgeoefend, hadden zeer goed succes kunnen hebben... Ik acht het niet fair om hen, die deze gedragslijn gevolgd zouden willen zien, en wel standvastig en vastbesloten gevolgd, te beschuldigen van een onmiddellijke oorlog te hebben gewenst. Naast onderwerping en onmiddellijke oorlog was er nog dit derde alternatief, dat een hoop gaf, behalve op vrede, ook nog op gerechtigheid. Zekerlijk vereiste zulk een beleid, om te kunnen slagen, dat Engeland openlijk en lang te voren de verklaring aflegde, dat het met anderen zou meedoen om Tsjecho-Slowakijë te verdedigen tegen een onuitgelokte aanval. De Regering heeft geweigerd die waarborg te geven toen hij de situatie gered zou hebben; en toch heeft zij hem ten slotte gegeven, toen het te laat was, en nu hernieuwt zij hem voor de toekomst, nu zij niet de minste mogelijkheid heeft om ervoor in te staan.

Alles is voorbij. Zwijgend, droevig, verlaten, gebroken treedt Tsjecho-Slowakijë terug in de duisternis. Het heeft in elk opzicht nadeel ondervonden van zijn verbinding met de Westerse democratieën en de Volkenbond, waarvan het altijd een gehoorzame dienaar geweest is. Het heeft

in het bijzonder nadeel ondervonden van zijn verbinding met Frankrijk, door welks politieke leiding het zo lange tijd ondersteund werd. Zelfs die maatregelen, die onze Regering in de Engels-Franse overeenkomst genomen heeft om het de best mogelijke kans te geven, namelijk de scheiding volgens de maatstaf van 50% in zekere districten, in plaats van een volksstemming, hebben het schade berokkend, omdat er bovendien nog in grote gebieden een volksstemming zal komen,*) en die andere staten die iets te eisen hadden, ook op het hulpeloze slachtoffer aangevallen zijn. De gemeentelijke verkiezingen, waarvan de uitslagen tot grondslag genomen zijn voor de scheiding naar 50%, zijn gehouden om een inzet, die niets had uit te staan met aansluiting bij Duitsland. Toen ik den heer Henlein hier ontmoette, verzekerde hij mij, dat dat niet het verlangen van zijn volk was. Er werd uitdrukkelijk verzekerd, dat het slechts ging om autonomie, om het verkrijgen van een eigen positie binnen de Tsjecho-Slowaakse staat. Niemand heeft het recht om te zeggen dat de volksstemming, die in sommige gebieden gehouden zal worden op de manier van het Saargebied, en de begrenzing van de 50%-gebieden, dat die twee operaties samen ook maar enigszins neerkomen op een beslissing door zelfbeschikking. Het is bedrog en bespotting er die naam aan te geven. Wij in ons land, evenals andere liberale en democratische landen, hebben een goed recht om het beginsel van zelfbeschikking te prijzen, maar het past slecht in de mond van diegenen in de totalitaire staten, die zelfs de geringste verdraagzaamheid ontzeggen aan iedere groep of richting binnen hun grenzen. Maar, hoe men het ook voorstelt, deze mensenmassa, die overgedragen

*) Men weet dat ook van deze stemming is afgezien en de grensafbakening zonder raadpleging der bevolking heeft plaats gevonden. C.v.W.

wordt, heeft nooit de wens geuit om zich onder het nazibewind te begeven. Ik geloof niet dat zij, wanneer men nu nog hun mening kon vragen, een zodanig verlangen zouden te kennen geven.

Wat is de positie van het Tsjecho-Slowakijë, dat overblijft? Het is niet enkel politiek verminkt, maar het is ook economisch en financiëel een volkomen chaos. Het bankwezen, de spoorwegverbindingen zijn uiteen gerukt en gebroken, de industrieën zijn lamgelegd, en het lot van de bevolking is vreselijk. De mijnwerkers uit de Sudeten, die allen Tsjechen zijn en wier families eeuwenlang in dat gebied gewoond hebben, moeten nu vluchten naar een streek, waar haast geen mijnen zijn om in te werken. Het is een tragedie, die hier is geschied.... Altijd zal er een diepe spijt en een gevoel van schaamte achterblijven in het hart van ons, Engelsen, over de rampen die de Tsjecho-Slowaakse republiek hebben getroffen. Zij zijn hiermee nog niet geëindigd. Ieder ogenblik kan er een storing komen in de afwikkeling van het programma. Ieder ogenblik kan er een bevel komen van den heer Goebbels om zijn propaganda van leugens en laster opnieuw te beginnen. Ieder ogenblik kan er een incident worden uitgelokt; en wat is er, nu de fortenlinie verwijderd is, dat de wil van den veroveraar kan stuiten? Het is duidelijk, dat wij niet in staat zijn hun thans de geringste hulp te verschaffen, behalve wat tot ieders voldoening gedaan is, de financiële hulp, die de Regering onmiddellijk verstrekt heeft.

Ik ben geneigd te menen, dat in de toekomst de Tsjecho-Slowaakse staat niet gehandhaafd kan worden als een onafhankelijk geheel. Men zal, denk ik, zien, dat binnen een tijdsverloop mogelijk van jaren, maar wellicht slechts van maanden Tsjecho-Slowakijë opgeslokt wordt in het nazi-régime. Misschien zullen zij er zich bij aansluiten,

in wanhoop of tot wraak. Hoe dan ook, dit verhaal is uit. Wij kunnen het gepleegde verraad en de ondergang van Tsjecho-Slowakijë niet beschouwen alleen in het licht van wat pas de laatste maand is gebeurd. Het is de bitterste consequentie, die wij tot nu toe ondervonden, van wat wij gedaan en wat wij ongedaan gelaten hebben in de laatste vijf jaar - vijf jaar van nutteloze goede bedoelingen, vijf jaar van ijverig zoeken naar de lijn van de geringste weerstand, vijf jaar van ononderbroken achteruitgang van Engelands macht, vijf jaar van verwaarlozing van onze luchtstrijdkrachten. Dat zijn de trekken die ik hier moet aanwijzen, en die een kortzichtig bestuur kenmerkten, waarvoor Groot-Brittannië en Frankrijk duur moeten betalen. In die vijf jaar is ons een positie van veiligheid ontnomen, zo overweldigend en zo onbetwistbaar dat wij er geen aandacht aan schonken. Een positie is ons ontnomen waarin het woord 'oorlog' gold als een woord, slechts gebruikt door personen die voor een krankzinnigengesticht in aanmerking kwamen. Een positie van veiligheid en macht is ons ontnomen - macht om goed te doen, macht om ridderlijk te zijn jegens een verslagen vijand, macht om met Duitsland tot overeenstemming te komen, macht om de Duitse grieven naar behoren weg te nemen, macht om de Duitse bewapening te stuiten als wij dat wilden, macht om krachtsontwikkeling of tegemoetkomend-heid of rechtvaardigheid te betrachten, al naar ons goed dacht - in die vijf jaar zijn wij van een veilige en onbetwiste positie gekomen waar wij nu zijn....

Wij staan voor een ramp van de eerste grootte, die Groot-Brittannië en Frankrijk heeft getroffen. Laat ons daarvoor de ogen niet sluiten. Men moet er zich nu in schikken, dat alle landen van Midden- en Oost-Europa tot overeenkomsten zullen overgaan, zo goed en zo kwaad

als zij kunnen, met de zegevierende nazi-mogendheid. Het stelsel van bondgenootschappen in Midden-Europa, waarop Frankrijk zijn veiligheid steunde, is weggevaagd, en ik zie geen middel om het te herstellen. De weg langs het Donau-dal naar de Zwarte Zee, naar de graan- en olievoorraden, de weg die naar Turkijë leidt, is nu geopend. In feite, zo niet formeel, zullen, naar ik geloof, al die landen van Midden-Europa, al die Donau-staten de een na de ander betrokken worden in dit uitgestrekte stelsel van machtspolitiek - niet alleen militaire maar ook economische machtspolitiek - dat van Berlijn uitstraalt, en ik geloof dat dit heel vlot en snel kan worden bewerkstelligd, zonder dat het met een enkel schot gepaard behoeft te gaan. Als gij in ogenschouw wilt nemen wat de buitenlandse politiek van Engeland en Frankrijk heeft aangericht, let dan op wat er gebeurt en elke dag in de kolommen van de 'Times' gemeld wordt. Vanmorgen las ik over Joego-Slavië:

> 'De gevolgen van de crisis voor Joego-Slavië kan men onmiddellijk bespeuren. Sedert de verkiezingen van 1935, die kort na de moord op koning Alexander plaats vonden, hebben de Servische en Kroatische oppositiepartijen tegen de regering van Dr Stojadinowitsj hun gehele campagne voor de volgende verkiezingen gevoerd onder de leuze "Terug naar Frankrijk, Engeland en de Kleine Entente, terug naar de democratie!" De gebeurtenissen der laatste veertien dagen hebben de politiek van Dr Stojadinowitsj zo overtuigend gelijk gegeven (zijn politiek is er een van nauwe aansluiting bij Duitsland), dat de oppositie eensklaps ineen gezakt is. De nieuwe verkiezingen, waarvan het tijdstip nog onzeker was, zullen nu waarschijnlijk zeer spoedig gehouden worden en kunnen slechts uitlopen op een overweldigende zege van de regering van Dr Stojadinowitsj.'

Dat was een land, dat drie maanden geleden zich bij de overige landen geschaard zou hebben om tegen te houden wat gebeurd is. En dan, wat is er in Warschau geschied? De Britse en Franse ambassadeurs bezochten kolonel Beck,

den minister van Buitenlandse Zaken, of liever trachtten hem te bezoeken, ten einde te vragen om een enige verzachting van de harde maatregelen, tegen Tsjecho-Slowakijë genomen in zake Teschen. Men sloeg de deur voor hun neus dicht. Den Fransen ambassadeur werd zelfs geen audiëntie toegestaan, en den Britsen gaf men een kort antwoord door een ambtenaar. De hele zaak wordt in de Poolse pers voorgesteld als een politieke indiscretie, door die twee mogendheden begaan, en vandaag lezen wij dat kolonel Beck zijn slag geslagen heeft. Ik ben niet vergeten, moet ik erbij zeggen, dat het nog geen twintig jaar geleden is, dat Britse en Franse bajonetten Polen bevrijdden uit de knechtschap van anderhalve eeuw. Ik acht het waarlijk een droevige episode in de geschiedenis van dat land, voor welks vrijheid en recht zo velen van ons warme en langdurige sympathie hebben gehad.

Deze voorbeelden typeren. Gij zult zien, dag na dag, week na week, de volkomen vervreemding van die streken. Vele van die landen hadden, uit vrees voor de opkomst van de nazi-macht, toch al politici, ministers, regeringen die pro-Duits waren, maar er was altijd een uitgebreide stroming onder het volk in Polen, Roemenië, Boelgarijë en Joego-Slavië, die naar de Westerse democratieën keek, en die het denkbeeld, dat deze willekeur-heerschappij van het totalitaire systeem over hen zou komen, verafschuwde en hoopte dat men het een halt zou toeroepen. Dat alles heeft afgedaan....

Wat zal de positie zijn van Frankrijk en Engeland in dit jaar en de volgende? Wat zal de positie zijn van dat Westelijke front, dat wij met ons volle gezag gewaarborgd hebben? Het Duitse leger is op het ogenblik talrijker dan het Franse, ofschoon lang niet zo gerijpt en geschoold. Het volgend jaar zal het veel groter worden en zijn scholing

volledíger zijn. Bevrijd van alle ongerustheid in het Oosten, en in het bezit gekomen van hulpbronnen, die de afschrikwekkende werking van een mogelijke blokkade ter zee ten zeerste zal verminderen, zo niet geheel en al wegnemen - zo zullen de machthebbers van nazi-Duitsland de vrije keuze hebben naar welke zijde zij hun blik willen wenden. Wanneer de nazi-dictator het zou verkiezen westwaarts te kijken, wat mogelijk is, dan zullen Frankrijk en Engeland bitter het verlies betreuren van dat prachtige leger van het oude Bohemen, dat verleden week geschat werd niet minder dan 30 Duitse divisies voor zijn vernietiging te vereisen.

Kunnen wij de ogen sluiten voor de grote verandering, die in de militaire situatie heeft plaats gegrepen, en voor de gevaren, waaraan wij het hoofd moeten bieden?... Vele lieden geloven, stellig oprecht, dat zij alleen maar de belangen van Tsjecho-Slowakijë prijsgeven, terwijl ik vrees dat wij ervaren zullen de veiligheid en zelfs de onafhankelijkheid van Groot-Brittanië en Frankrijk op het spel gezet en misschien onherstelbaar in gevaar gebracht te hebben. Het gaat er niet alleen om de Duitse koloniën af te staan, zoals zeker van ons gevraagd zal worden. Ook gaat het er niet alleen om, dat wij invloed in Europa verliezen. De zaak gaat veel dieper. Men moet in aanmerking nemen het karakter van de nazi-beweging en het régime dat eruit voortvloeit. De Premier wenst hartelijke betrekkingen tussen ons land en Duitsland. Het is in het geheel niet moeilijk hartelijke betrekkingen tussen de volken te hebben. Onze harten gaan naar de Duitsers uit. Maar ze hebben geen macht. Nooit echter zal er vriendschap kunnen bestaan tussen de Britse democratie en de nazi-macht, die de Christelijke moraal veracht, die zijn voortschrijden opvrolijkt met een barbaars heidendom, die praalt met een geest van

agressie en verovering, die kracht en pervers genoegen uit vervolging put, en die, gelijk wij hebben gezien, met meedogenloze wreedheid gebruik maakt van bedreigingen met moorddadig geweld. Die macht kan nimmer de vertrouwde vriend zijn van de Britse democratie. Wat ik onduldbaar vind, is het besef, dat ons land geraakt in de macht en in de invloedsfeer van het nazi-Duitsland, en dat ons bestaan afhankelijk wordt van hun believen.....

Wij hebben zonder oorlog een nederlaag geleden, welks gevolgen ons nog lang op onze weg zullen begeleiden. Men moet zich bewust zijn, dat wij een geduchte mijlpaal in onze geschiedenis zijn voorbijgegaan, toen het ganse evenwicht van Europa ontwricht werd, en dat tot de Westerse democratieën de vreselijke woorden gesproken zijn: 'Gij zijt gewogen en te licht bevonden.' En meen niet dat dit het einde is. Dit is pas het begin van de afrekening. Dit is pas de eerste teug, de eerste voorproef van een bittere beker, die ons jaar in jaar uit gereikt zal worden, tenzij wij door een alleruiterste opleving van geestelijke gezondheid en martiale flinkheid herrijzen en pal staan voor de vrijheid, gelijk in de oude tijd.

Harold Nicolson.

Men zegt dat Tsjecho-Slowakijë een kunstmatige staat was, een bedenksel van de vredesconferentie. De leden hier achter mij noemden het geen kunstmatige staat, toen zij zijn legers gebruikten om tegen de Bolsjewieken te vechten. Toentertijd was het geen kunstmatige staat: het was 'onze dappere bondgenoot', en dapper was hij ook... Men tracht ook voor te wenden of de mensen te doen veronderstellen, dat deze gehele crisis, die wij hebben doorgemaakt,

enkel en alleen de kwestie van de Sudetenduitsers betrof.... Wat wilde Hitler? Hitler wilde drie dingen. Ten eerste wilde hij dat de Sudetenduitsers in het Rijk werden opgenomen. Het tweede, dat hij wilde, was de vernietiging van Tsjecho-Slowakijë. En het derde, dat hij wilde, was, de wereld te tonen dat Duitsland nu de overheersende mogendheid in Europa is. Wij hebben hem die drie dingen alle toegestaan.

Ik zal niet nader ingaan op het verschil tussen München en Godesberg, maar laat ons de zaak vanuit Hitlers oogpunt bezien. Het eerste, dat hij verlangde, was Sudeten-duitsland. Ik moge opmerken, dat ik daar iets van af weet. Ik weet er nogal iets van, omdat ik een van die onfortuinlijke en veel gesmade mensen was, die de commissie van de Parijse conferentie vormden, welke de clausules van het verdrag van Saint-Germain, waardoor die grens bepaald werd, voorbereidde. En ik kan de geachte leden vertellen, dat dat niet in onwetendheid geschiedde. Ik zelf b.v. reisde naar die streek om te zien, waar een spoorwegstation gelegen was. Het vraagstuk was destijds bijna onoplosbaar. Wanneer men spreekt over het verdrag van Versailles of dat van Saint-Germain, dan beseft men niet de onmogelijke geestestoestand van de mensen in die tijd. Het is een van de kwaadste gevolgen van de oorlog, dat hij een geestestoestand teweeg brengt, die het onmogelijk maakt de dingen onpartijdig te beschouwen. Het was toen volkomen onmogelijk de mensen ertoe te brengen iets in te zien, wat dan ook. Ik herinner mij hoe ik aan diezelfde grens, die thans in onze gedachten is, uren doorbracht met mijn Amerikaanse collega om te trachten een plan uit te werken, dat wij ook werkelijk uitwerkten, een heel goed plan, volgens hetwelk de gebieden van Eger en Asch aan Duitsland gegeven zouden worden. Wij gingen ermee naar onze

chefs, die allebei zeiden: ‘Maar ben je gek! Wou je Duitsland grondgebied geven omdat het oorlog tegen ons gevoerd heeft! Dit is nooit Duits gebied geweest. Duitsland zou uit deze oorlog komen met een landaanwinst in Bohemen?!’ Natuurlijk was het onmogelijk dat door te zetten.....

Hoewel ik de beangstigende economische moeilijkheden ken, hoewel ik weet hoe moeilijk wij het vonden wat betreft verkeer, markten en verbindingen om die duizend jaar oude grens te verbreken, toch zou ik desondanks, en ondanks mijn sympathie voor minderheden, het Engels-Franse plan aanvaard hebben, met onzegbare droefheid weliswaar, maar met berusting. Het was geen oorlog waard. Stellig zou ik van Hitlers drie punten hem het eerste geschonken hebben.

Nu komen wij aan het tweede punt. Waarom wilde Hitler Tsjecho-Slowakijë vernietigen? In de eerste plaats was Tsjecho-Slowakijë een hinderpaal voor zijn ‘Drang nach Osten’. Ten tweede was het een vooruitgeschoven post in geval van een Russische aanval op Duitsland. Dat is bekend. Ten derde vertegenwoordigde het voor de Kleine Entente, voor alle kleine staten, ook de Oostzeestaten, en zelfs voor de kleinere landen van het Westen, de succesvolle democratische staat. Het was de enige succesvolle democratische staat die uit de oorlog was voortgekomen, en het betekende niet alleen een strategisch gevaar voor Duitsland, maar een geestelijk en politiek gevaar in deze zin, dat het een voorbeeld van de volmaakte democratische staat was. Wat men ook daartegen moge inbrengen, dit was zo. Duitsland haatte de gedachte, dat aan zijn grenzen een land lag, dat niet alleen uitstekend georganiseerd was voor het geval van oorlog, maar een land dat succes had, ondanks zijn minderheden en ondanks de zogenaamde kunst-matigheid van democratische instellingen in Midden-

Europa. Duitsland was besloten het te vernietigen. Ik zou mij tegen dit tweede punt verzet hebben. Ik zou welhaast bereid zijn geweest tot aan een oorlog toe te gaan om te doen zien, dat het niet mogelijk was voor één land in Europa, een groot land, om een ander land in Europa, een klein land, te verpletteren en ons daarbij onverschillig te bevinden. Dat zou ik hebben willen tonen.

De Regering zal nu wel zeggen: 'Dat hebben wij gedaan. Daar is toch de garantie'. Die garantie is het bespottelijkste staaltje van diplomatieke schijnheiligheid dat ooit vertoond is. Waarom werd die garantie ingesteld? Het Huis weet heel goed dat zij enkel en alleen om deze reden werd ingesteld: ter verberging van de lastige opgave van tegen Tsjecho-Slowakijë te moeten zeggen, dat het zijn verbond met Rusland en zijn verbond met Frankrijk moest opgeven. Zodra gij de buitenlandse politiek van een land dicteert, betekent dat, dat dit land zijn onafhankelijkheid moet prijsgeven; en daarom, om het beter te laten klinken, wordt een algemene geneutraliseerde garantie aan Tsjecho-Slowakijë gegeven, en daaronder komen natuurlijk de twee bondgenootschappen te vervallen. Om die reden was de garantie in haar oorsprong onoprecht. Maar in haar uitwerking is zij precies even onoprecht. Zij is totaal onuitvoerbaar. De Minister voor de Coördinatie der Landsverdediging zeide gisteravond: 'Wij beschouwen het als een zedelijke verplichting'. Maar hij weet nog niet waarover die verplichting zich uitstrekt. Wat is Tsjecho-Slowakijë? Op hetzelfde ogenblik, waarop de minister sprak, rukten de Polen verder op; op datzelfde ogenblik waren de Hongaren bezig de linies vast te stellen, die zij zouden bezetten; op datzelfde ogenblik werden telegrammen gewisseld tussen Warschau en Boedapest over de vraag, of zij al dan niet Roethenië zouden annexeren. Garantie, zede-

lijke verplichting - wat beduidt het? Zullen wij de Polen en Hongaren gaan tegenhouden? Terwijl wij praatten alsof dit iets was dat wij Tsjecho-Slowakijë gegeven hadden tot vergoeding voor de vreselijke slag die wij het hadden toegebracht, waren de Polen - op een manier die men slechts vergelijken kan met die menselijke gieren in de middeleeuwen, die de gewonden op het slagveld plachten uit te plunderen - bezig op te rukken en weigerden zij onze protesten in ontvangst te nemen; en op datzelfde ogenblik rukten ook de Hongaren op. Neen, ik beschouw de garantie niet als een mogelijke, uitvoerbare regeling of als een verzachtende omstandigheid bij onze schijnheilige behandeling van Tsjecho-Slowakijë.

Ik kom nu aan het derde punt. Het is van veel belang Hitlers drie verlangens in deze opeenvolging te plaatsen, aangezien het hele gewicht van de verdediging van het regeringsstandpunt neerkomt op de vraag: Zoudt ge willen vechten om no. 1 te voorkomen? Het gaat niet om no. 1, maar om de nos. 2 en 3; en no 3 is de overheersing van Europa door Duitsland. Dat is de kern van de zaak, datgene wat wij hadden moeten weerstaan, en wat wij alsnog behoren te weerstaan, maar wat wij naar ik vrees niet meer kunnen weerstaan, omdat het te laat is. Ik geloof niet dat elk lid der regering volkomen oprecht kan zijn, wanneer hij voor zijn geweten weet te verbergen wat deze beschamende nederlaag, deze vreselijke terugtocht van München betekent voor het lot en de toekomstige positie van ons land. Ik kan niet geloven dat iemand, die enig werkelijk gevoel heeft voor het gezag en de onafhankelijkheid van ons land, die capitulatie van München anders kan beschouwen dan als een der rampzaligste episoden die ooit in onze geschiedenis zijn voorgekomen. Door die capitulatie stellen wij Hitler in staat aan de gehele wereld of tenminste aan geheel

Europa duidelijk te maken, dat de overheersende macht in Europa thans niet Groot-Brittanië is, maar Berlijn, of liever het Führerhaus in München.

Op ditzelfde ogenblik, waarop wij hier praten, zijn de landen van Europa zoals Boelgarijë, Roemenië, Joego-Slavië - die naar ons uitgezien hebben met een bijna hartstochtelijk verlangen, hopende dat wij iets zouden doen, dat wij enige kracht en vastberadenheid zouden tonen om ze te redden van de angstaanjagende bedreiging - waarschijnlijk doende om handelsverdragen te sluiten met Duitsland, bedenkend dat ze nu wel tot een vergelijk moeten komen. De tijger laat zijn tanden zien, de deur van de kooi staat open, de bewaker is weg, zij moeten zich onderwerpen. Terwijl wij hier debatteren, spoedt de heer Funk, de Duitse handelsvertegenwoordiger, zich met de Oriënt-Express regelrecht naar Ankara, zonder onderweg te stoppen, want hij weet dat het daar al in orde is. Hij is een schrander man. Een handelsverdrag tussen Estland en Duitsland is onder bedreigingen in de maak, volgens hetwelk Estland alleen Duitse goederen zal mogen kopen in ruil voor de verkoop van Estlandse goederen aan Duitsland. Wij hebben niet alleen Tsjecho-Slowakijë, niet alleen de Sudetenduitsers, maar de sleutel tot heel Europa prijsgegeven.

Men zal, ik weet het, zeggen, dat het een lange tijd zal vereisen om de veroveringen te verteren. Ik geloof van niet. Ik geloof dat de spijsvertering van het Derde Rijk uiterst krachtig is. Ik geloof dat het ongeveer drie maanden zal vergen eer zij die zijden strik van handelsverdragen gedraaid hebben om iedere staat die grenst aan Duitsland of binnen zijn invloedsfeer valt. Binnen drie maanden zullen zij die in zulk een toestand gebracht hebben, dat zij met geen mogelijkheid zich kunnen veroorloven - tenzij wij een

krachtsontwikkeling aanwenden waartoe ik ons niet in staat acht - om enige Duitse druk te weerstaan en zich ertegen te verzetten hun hulpbronnen geheel en al ter beschikking van Duitsland te stellen....

Maar de Premier zegt: 'Ik heb dit papier', het papier waar hij mee wuifde bij zijn terugkeer, toen hij naar zijn zeggen 'vrede met ere' bracht. Hij zegt: 'Ik heb deze overeenkomst met Hitler gesloten.'..... Of wij dit papier nu hier te lande ernstig nemen of niet, het blijft een feit dat de gevolgen ervan op het vasteland geweldig zullen zijn. Daar zal men zeggen: Dit is voor het eerst in de geschiedenis van het Britse volk sedert 250 jaar, dat het openlijk ten aanschouwe van de wereld vriendschap heeft gesloten met den sterke tegen den zwakke. Gedurende minstens 250 jaar is de vaste grondslag van onze buitenlandse politiek, als een natuurwet, naar het woord van Sir Eyre Crowe, geweest: door ieder middel waarover wij beschikten de overheersing van Europa door een enkele mogendheid of een groep van mogendheden te voorkomen. Dit beginsel bracht noodzakelijkerwijze mede, dat wij steeds de kleine mogendheden moesten steunen tegen de grote. Door dat papier, luchthartig, blijmoedig misschien, maar zeker tragisch ondertekend in een nachtelijk uur, plaatste de Premier zijn handtekening onder een verklaring, dat die politiek na 250 jaar verlaten was.

De uitwerking daarvan op de kleine landen zal bliksemsnel zijn. Ik wil niet beweren dat hun openbare mening onmiddellijk beïnvloed zal worden door de omstandigheid, dat hun pers zo bevreesd is geworden om iets tegen Duitsland te zeggen. Maar in wat men de kanselarijën van Europa placht te noemen zal die aankondiging tot gevolg hebben, dat men dadelijk gaat zeggen: wij moeten tot een vergelijk komen met Duitsland. Ik ben daarom van gevoelen, dat de

Premier bij alle uitstekende bedoelingen, alle bewonderenswaardige moed en alle eenzame waardigheid, die hij ten toon spreidde, toch een gebrek aan begrip voor een vreemde mentaliteit heeft getoond, en mogelijkerwijze een gebrek aan erkentenis van het feit, dat de grote tradities van onze politiek, die gevolgd zijn door verschillende regeringen en verschillende partijën gedurende 250 jaar, waarschijnlijk berusten op iets meer dan een gewoonte van het Foreign Office.

Ik weet dat men in deze dagen van 'realisme' diegenen van ons, die onze verkiezingsbeloften trachten te houden, ontrouw jegens de partij verwijt. Men zeide mij woordelijk 'Het is verkeerd in eigen doel te trappen'. Alsof het een partij voetbal was, die in deze eerbiedwaardige vergadering gespeeld wordt. Ik weet dat diegenen van ons, die trachten voet bij stuk te houden, beschuldigd worden van beperktheid van geest. Ik weet dat in deze dagen van 'realisme' beginselen als vrij excentriek beschouwd en idealen met hysterie gelijkgesteld worden. Ik weet dat diegenen van ons, die geloven in de tradities van onze politiek, die geloven in de stelregels geërfd van onze voorvaderen, die geloven dat het een grootse taak van ons land is de zedelijke normen in Europa te handhaven, een vaste grondslag in de internationale betrekkingen in stand te houden, geen vriendschap te sluiten met mensen wier gedrag aanwijsbaar slechts is, maar een of andere norm aan te nemen waarnaar de kleinere mogendheden kunnen beoordelen wat goed is in internationale relaties en wat niet - ik weet dat zij, die er zulke overtuigingen op na houden, beschuldigd worden een 'Foreign Office-geest' te bezitten. Ik dank God dat ik een Foreign Office-geest bezit. Om deze redenen deel ik met den heer Duff Cooper een diep wantrouwen in de buitenlandse politiek der regering.